

RADU FLORESCU

AL IX-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE
STUDII CU PRIVIRE LA FRONTIERELE IMPERIULUI ROMAN
MAMAIA 7—13 SEPTEMBRIE 1972.

Manifestare științifică devenită încă de mult tradițională, Congresul Limesului — cum este numit în lumea specialiștilor — a cunoscut în acest an o amploare deosebită depășind cu mult numărul tradițional de participanți și înscriindu-se, prin aceasta, în rîndul marilor congrese ale disciplinelor umaniste (înscriși : 217 participanți, dintre care au participat efectiv circa 200, prezentînd peste 70 de comunicări).

Cele peste 70 comunicări, au ocupat două ședințe plenare și patru ședințe de secții.

Numărul mare de comunicări și structura specifică a contribuțiilor au obligat pe organizatori să caute un mod de repartizare cît mai rațional al programului și în același timp să limiteze riguros sfera de preocupări abordată. În consecință, Congresul de la Mamaia s-a prezentat mai ales ca un congres de istorie militară a Imperiului Roman. Acest aspect, la prima privire mai degrabă organizatoric, a ridicat o problemă de principiu, exprimată deschis de unii participanți în referate special redactate în acest scop, implicată de alții prin însăși problematica abordată, anume aceea a sferei și conținutului preocupărilor de istoria și arheologia frontierelor Imperiului Roman, și chiar, pe cale de consecință, aceea a noțiunii istorice de Limes. Astfel comunicările *The Role of Comparative Frontier Studies in Understanding the Roman Frontier*, de Stephen L. Dyson și *Frontier Studies and The History of the Roman Empire : some Desiderata*, de Brian Warmington au subliniat : prima, necesitate de a depăși cadrele istoriei romane, cea de a doua, pe aceea de a cuprinde și indicațiile de istorie socială, economică și culturală, de multe ori fundamentale pentru înțelegerea anumitor trăsături specifice ale provinciilor frontaliere din imperiul roman, precum și a unor variante locale de organizare militară.

În comunicări cu caracter istoric sau de istoria culturii și artei cum de exemplu *Turmasgadae*, de J. F. Gilliam, *Umsiedler und Kulte aus dem griechischen Osten in den Städten des suddanubischen Limes*, de Marg. Tatcheva-Hitova, *Ein neuer Gladius vom Typus Pompeij und seine Beziehungen zum Iudenkriegé Vespasianus*, de Helmut Schoppa, *Le culte d'Apollon sur les frontières romaines du territoire de la Bulgarie*, de Slatosara Göceva, *Die Kultstätte des Juppiter Dolichenus in Gerulata*, de Radislav Hošek, în sfârșit *Pour une étude filmique des sculptures de la Colonne Trajane*, de Alain Malissard, au fost abordate teme dintre cele mai variate al căror raport cu organizarea militară, administrativă și politică a limesului este clară, dar care obligă totodată la o viziune mai complexă și mai diferențiată a vieții istorice a provinciilor frontaliere. Toate aceste implicații pun grupul de învățați din a căror inițiativă s-a născut, acum aproape douăzeci de ani acest congres, precum și pe numeroșii lor aderenți ulteriori, în fața unei inevitabile opțiuni: a da altă amploare congresului transformându-l într-unul de arheologie și istoria provinciilor imperiului roman, paralel dar nu concurrent cu cel de arheologie clasică sau de a-l limita la preocupările de istorie militară a Imperiului Roman, fără a admite nici o altă implicație și aceasta dându-i un interes, evident, mult mai restrâns și mai specializat. Incidentul este pe deplin semnificativ, ilustrând situația de răscruce în care se află arheologia romană, constrinsă din ce în ce mai mult să facă față unor probleme din ce în ce mai diferențiate, și mai ales să construiască o nouă concepție despre Imperiul Roman și cultura lui, pe cât posibil diferite de aceea romancentristă, tradițională, în care fiecare provincie să-și capete locul propriu, specific.

Dincolo însă de această problemă de principiu, congresul a adus și o masă considerabilă de informații, dintre care unele dacă nu complet inedite, relativ puțin cunoscute. Astfel, noi săpături au adus la iveală importante urme romane târzii în Ungaria de mijloc, comunicate atît în referatul prof. Tibor Nagy — *Rapport sue les nouveaux travaux concernant le limes danubien en Hongrie*, cît și în acela a dr. Sandor Soproni, *Die Spätromische Festung von Jovia*. Din acest punct de vedere deosebit de bogate au fost rapoartele generale prezentate de prof. Gheorghe Ștefan și Ion Barnea, Tibor Nagy, Vladimir Kondič, Teophile Ivanov, sau comunicările îmbrățișînd problemele generale ale unui segment de frontieră inferioară, cum au fost acelea prezentate de Octavian Toropu, prof. Em. Condurachi, Andrei Aricescu, St. Ferenczi, prof. Dumitru Tudor, dr. D. Protase, D. J. Breeze, prof. Aladar Radnoti, Mme. Edith Wightmann, Charles N. Daniels, J. E. Bogaers, Jaro Šašel, J. M. Blasquez-Martinez, Avraham Negev, R. G. Livens, Mme. Renate Rosenthal, N. Gudea, M. Gichin, Christian Vlădescu și Gh. Poenaru-Bordea, Ioana Cătănicu, Al. Simion Ștefan.

Cîteva dintre comunicări au ridicat probleme cu aspect de precizare teoretică, cum ar fi *Militärische Fabricae* a prof. Harald v. Petrikovits, *Denominazioni proprie e improprie dei limites delle provincie* a prof. Giovanni Forni și *L'architecture militaire romaine en Dacie et en Scythie Mineure* de Radu Florescu. O atenție deosebită a fost acor-

dată valurilor antice de pe teritoriul României, ale căror probleme — datare, funcție, raporturi reciproce — au fost dezbătute în patru comunicări prezentate de profesorii Kurt Horedt, Dumitru Tudor, Nicolae Gostar și Radu Vulpe, și care au dat naștere la numeroase discuții.

În sfârșit numeroase comunicări au fost dedicate prezentării unor fortificații romane de pe diferite limes-uri, așa cum acestea au devenit cunoscute în urma cercetărilor recente (E. Dorutziu-Boilă, C. Scorpan, Sheppard Frere, Dietwulf Baatz, Hans Eiden, Ulrich Nuber, D. R. Wilson, Joel Le Gall, Hans Schönberger, Fred Hugh Thompson, Teodora Tomašević, J. P. Gillam, Alfred Rausch, Klaus Wachtel și Burkhard Böttiger, Hannsjörg Ubl. Dintre acestea, un interes deosebit prezintă aceea a lui Brian T. Hopley, *Excavations at „The Lunt“ Roman Fort*, în care autorul continuă încercările sale de reconstituire arhitecturală și funcțională a unui castru de lemn și pământ.

Comunicările au fost încheiate prin discuții, adesea destul de complexe, care au avut darul de a scoate încă și mai mult în evidență complexitatea problemelor legate de istoria și arheologia frontierelor imperiului roman și necesitatea unei viziuni largi, cuprinzătoare, a unei întineriri teoretice a problematicii și metodelor, a întăririi colaborării internaționale — unii participanți preconizând serii de publicații comune, cercetări în colaborare, în sfârșit schimburi de experiență sistematice și chiar o organizare diferită a desfășurării congreselor pe viitor. Cu această bogăție de probleme, cu implicațiile de ordin metodologic revelate, cu nivelul relativ ridicat al discuțiilor, Congresul al IX-lea, internațional, de studii cu privire la frontierele Imperiului Roman, a constituit un eveniment atât în viața științifică a României, cât și în cadrul preocupărilor de arheologie și istorie a antichității clasice.